УДК 347.921.1

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.2-1.14>

КОЛІСНИК О.В.

ДИСКРЕЦІЙНІ ПОВНОВАЖЕННЯ СУДУ І РОЗМЕЖУВАННЯ ПРЕДМЕТНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

Стаття присвячена дослідженню сутності та змістового наповнення суддівського розсуду та дискреційних повноважень суду під час вирішення питань відмежування справ, що розглядаються в порядку цивільного судочинства, від інших спорів. У роботі визначено, що реалізація дискреційних повноважень суду щодо визначення справ цивільної юрисдикції заснована перш за все на внутрішньому переконанні судді і вимагає від судді комплексного тлумачення як процесуальних, так і матеріальних норм, що регулюють спірні правовідносини, оскільки предмет спору одним із перших «скеровує» спір до певної юрисдикції. Такі висновки зроблені в результаті детального аналізу судової практики, насамперед у справах про визнання недійсними договорів оренди земельних ділянок, що видавалися фізичним особам для ведення фермерського господарства; у справах щодо оскарження дій нотаріусів, які діяли як державні реєстратори; у справах про оскарження рішень Фонду державного страхування. У статті наголошується на особливому значенні правових позицій Верховного Суду задля усунення розбіжностей під час «ідентифікації» справ цивільної юрисдикції та забезпечення однакового застосування відповідних процесуальних норм під час відкриття провадження у справі. Водночас звертається увага на певну непослідовність правових висновків, викладених у постановках Верховного Суду.

Автор зауважує, що під час визначення належності справи до того чи іншого виду судочинства критерії так званої «ідентифікації» – предмет спору і суб'єктний склад – мають бути проаналізовані в сукупності та нерозривній єдності, і жодному з критеріїв, за загальним правилом, не може віддаватися перевага. Водночас існування процесуальних правил та еталонів розмежування юрисдикцій ще не гарантує однакової, тотожної процесуальної кваліфікації справи з огляду на персоніфіковану, індивідуалізовану, свідомо-вольову діяльність кожного окремого судді. В результаті цього спори, що впливають із подібних правовідносин, можуть ідентифікуватися або як цивільно-правовий спір, або як господарсько-правовий спір, або як публічно-правовий спір.

Ключові слова: предметна юрисдикція, критерії розмежування юрисдикцій, дискреція, внутрішнє переконання, цивільне судочинство, предмет спору, суб'єктний склад.

The article is devoted to the investigation of the essence and substantive content of the judicial discretion and the court's discretionary powers in resolving the issues of distinction of cases dealt with in civil procedure from other disputes. The research determines that the implementation of the court's discretion to determine cases of civil jurisdiction is based primarily on the internal conviction of the judge and requires the judge to interpret complex procedural and substantive rules governing disputed legal relations, since the subject matter of the dispute is one of the first "direct" a dispute in a particular jurisdiction. Such conclusions are the result of a thorough analysis of the case law, first of all, in cases of invalidation of land leases issued to individuals for farming; in cases of appealing the actions of notaries who acted as state registrars; on appeals against decisions of the State Insurance Fund. The article emphasizes the particular importance of the legal position of the Supreme Court in order to remedy differences in the "identification" of civil cases and to ensure the uniform implementation of the relevant procedural rules

in the opening of proceedings. At the same time, it draws attention to certain inconsistencies in the legal conclusions set out in the Supreme Court's rulings.

The author points out that the criteria for so-called "identification" – subject matter and subjective composition – must be analyzed in aggregate and inseparable unity, and none of the criteria, as a general rule, can be given an advantage in determining the affiliation of a case to a particular type of justice. At the same time, the existence of procedural rules and standards of distinction of jurisdictions does not yet guarantee the same, identical procedural qualification of the case with regard to the personal, individualized, willful activity of each individual judge. As a result, disputes arising from such legal relationships can be identified either as a civil dispute, or as a commercial dispute, or as a public dispute.

Key words: *substantive jurisdiction, criteria for distinction of jurisdictions, discretion, internal conviction, civil proceedings, subject matter of the dispute, subject composition.*

Вступ. Розсуд суду, суддівське переконання, суддівське пізнання та дискреційні повноваження – близькі за змістом категорії, які мають місце під час вирішення будь-якої цивільної справи. Правильна інтерпретація й відокремлення цих понять і категорій набувають особливого значення у сфері розмежування предметної юрисдикції суддею на стадії відкриття провадження у справі або навіть на стадії судового розгляду для вчасного закриття справи, що не підлягає вирішенню в порядку цивільного судочинства. А наявні наукові дослідження В.В. Комарова, К.В. Гусарова, О.В. Бринцева, М.Д. Савенка та інших науковців дають привід для подальших дискусій і породжують необхідність вироблення оновлених пропозицій у сфері розмежування юрисдикцій.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття та виявлення сутності дискреційних повноважень суду стосовно тлумачення і застосування процесуальних норм щодо визначення предметної юрисдикції цивільних справ.

Результати дослідження. З англійської «discretion» перекладається як «розсудливість», «обережність», «розсуд», «свобода дій», а «discretionary» – «той, що діє на власний розсуд» [1, с. 207]. Англійські словосполучення «judicial discretion», «legal discretion» перекладаються як «судовий розсуд» [2, с. 158]. Тобто, спираючись на англійську термінологію, і дискреційні повноваження, і судовий розсуд за своєю сутністю є тотожними й означають певну варіативність поведінки судді як під час вирішення спору по суті, так і під час розв'язання певних процесуальних питань, зокрема питань відкриття провадження у справі в межах певного виду судочинства.

Під час розмежування юрисдикції йдеться про судовий розсуд у сфері розуміння й тлумачення перш за все процесуальних норм, звисно, з аналізом сутності спірних матеріальних правовідносин, проте не з метою розв'язання спору, а з метою застосування формули «предмет спору + суб'єктний склад».

Наприклад, у справі № 610/623/18 суд першої інстанції розглянув справу в порядку цивільного судочинства [3], а суд апеляційної інстанції закрити провадження у справі [4], вважаючи, що вона підпадає під юрисдикцію господарських судів. У зазначеній справі прокуратура звернулася в порядку цивільного судочинства з позовом до таких співвідповідачів: 1) фізичної особи, яка мала намір вести фермерське господарство, але фактично його не створила, про визнання недійсним договору оренди з державою в особі Головного управління Державної служби з питань геодезії, картографії та кадастру в Харківській області, 2) до самого Головного управління Державної служби з питань геодезії, картографії та кадастру в Харківській області з вимогою про визнання недійсним і скасування наказу про виділення земельної ділянки для ведення фермерського господарства, 3) до сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю «Агрофірма «Україна Нова», якому фізична особа передала в суборенду ту земельну ділянку, яку їй виділили для зайняття фермерським господарством, з позовом про визнання недійсним договору суборенди. Незважаючи на такий складний суб'єктний склад, суд першої інстанції, спираючись на власне внутрішнє переконання, однозначно вирішив, що має місце справа цивільної юрисдикції, оскільки одним із співвідповідачів є фізична особа. Апеляційний суд у своїй Постанові вказав: «Спірні правовідносини, що виникли між відповідачами, пов'язані з одержанням земель в оренду фізичними особами та подальшим використанням цих земель юридичними особами (фермерським господарством) у своїй діяльності. А тому колегія суддів доходить висновку, що в цій справі спір виник між суб'єктами господарювання і такий спір підлягає розгляду в порядку господарського судочинства».

У таких ситуаціях беззаперечне значення для усунення так званих «наслідків судового розсуду» мають правові позиції Верховного Суду. З метою розв'язання подібної дилеми в Постанові Великої Палати Верховного Суду від 22 серпня 2018 р. у справі № 606/2032/16-ц (провадження № 14-262цс18) була висвітлена та сформульована позиція, відповідно до якої визначено, що після реєстрації фермерського господарства обов'язки орендаря переходять від фізичної особи до створеної юридичної особи – фермерського господарства, а тому спір за участю юридичної особи має вирішуватися в порядку господарського судочинства.

Однак у наведеній вище справі № 610/623/18 фермерське господарство було створене лише під час вирішення справи в апеляційному порядку, що й потягло її закриття. Цілком законним постає питання правомірності зміни юрисдикції справи на цій стадії, адже порушень із боку суду першої інстанції щодо визначення юрисдикції не було, а метою апеляційного перегляду, як відомо, є виправлення незаконних і необґрунтованих рішень суду попередньої інстанції. Фактично були змінені обставини, що й мало наслідком прийняття різних висновків судом першої та судом апеляційної інстанції щодо юрисдикції зазначеної справи. Актуальним у цьому аспекті видається дослідження О.В. Шутенко щодо релевантності судових рішень як відповідності рішення дійсним обставинам справи, підтвердженій в межах судової системи [5, с. 23]. У досліджуваній фабулі не можна робити висновок про релевантність цих рішень через нетотожність обставин, тобто вихідних даних для відповідного рішення.

У цьому контексті варто додати, що тлумачення процесуальних норм на власний розсуд суду неможливе відокремлено від тлумачення матеріальних норм, що регулюють питання оренди і суборенди землі, адже відповідно до Закону України «Про фермерське господарство» [6] земельну ділянку в суборенду може передавати не фізична особа, яка тільки планує створити фермерське господарство, а саме фермерське господарство. У досліджуваній справі землю в суборенду передавала саме фізична особа, а тому й спір, на нашу думку, має за своєю сутністю цивільно-правовий характер і має розглядатися за правилами цивільного судочинства. О.В. Бринцев дотримується концептуально іншої думки. Учений наголошує: «В системі критеріїв підвідомчості справ різним гілкам судових юрисдикцій необхідно спиратись на пріоритет господарської юрисдикції у відносинах, які пов'язані із здійсненням господарської діяльності. Саме такий підхід надає змогу забезпечити послідовність державної економічної політики, однорідність регулювання споріднених (економічних) правовідносин, уникаючи їх штучного розпорошення на «економічні горизонтальні» та «економічні вертикальні» відносини, на звичайні економічні та економічні, учасником яких є фізична особа, котра (формально) не є підприємцем, тощо. Тому виключення з переліку критеріїв підвідомчості «суб'єктного» критерію та критерію «предмета спірних правовідносин» є цілком обґрунтованим як із теоретичного, так і з нормативного поглядів» [7].

Про неоднозначність підходів і варіативність правових позицій щодо питання розмежування юрисдикції окремих категорій справ свідчить, зокрема, судова практика з питань оскарження дій нотаріусів як державних реєстраторів. Як відомо, Законом України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 1 липня 2004 р. № 1952-IV за нотаріусами закріплено і функцію державних реєстраторів. Зокрема, у справі № 817/567/16 [8] (Постанова від 4 квітня 2018 р.) та у справі № 803/1125/17 [9] (Постанова від 13 червня 2018 р.) Велика Палата Верховного Суду визначила, що питання оскарження дій нотаріусів під час здійснення ними державної реєстрації прав на нерухоме майно, зокрема позови про визнання протиправним і скасування рішення та запису в Державному реєстрі нерухомого майна та їх обтяжень, підлягають розгляду в порядку адміністративної юрисдикції. Водночас Постановою від 17 квітня 2018 р. у справі № 815/6956/15 Велика Палата Верховного Суду встановила, що спірні правовідносини виникли між учасниками справи (здебільшого між позивачем та третьою особою) у зв'язку з невиконанням договірних зобов'язань і реалізацією прав іпотекодержателя на предмет іпотеки – квартири позивача, а отже, є спір про право, що виключає можливість розгляду цієї справи за правилами адміністративного судочинства; такий спір має вирішуватися судами за правилами ЦПК [10]. Однак викладені у наведених Постановах правові позиції суперечать одна одній, тому вони стали предметом численних наукових дискусій. Особливо багато непорозумінь виникало серед суддів, які фактично «перекидали» ці справи на власний розсуд від юрисдикції до юрисдикції, позбавляючи осіб права на справедливий судовий розгляд. Наслідком таких протиріч і суперечок стало ухвалення Великою Палатою Верховного Суду Постанови у справі № 823/2042/16 від 4 вересня 2018 р. щодо юрисдикції спорів про так звану подвійну реєстрацію прав на нерухоме майно та їх обтяжень [11], якою визначено, що в основі оскарження дій нотаріуса під час здійснення державної реєстрації, навіть якщо самим заявником не оспорується

питання про право цивільне, все одно лежить спір про суб'єктивні права та обов'язки між заявником та особами, за якими право на нерухоме майно зареєстровано. У п. 50 Постанови зазначено, що скасування державної реєстрації права, належного одній особі, за заявою іншої особи в порядку адміністративного судочинства не дає змоги остаточно вирішити спір між цими особами; тож не виконується основне завдання судочинства; у таких спорах питання правомірності укладення цивільно-правових договорів, на підставі яких відбулись реєстраційні дії, обов'язково постають перед судом, який буде вирішувати спір, незалежно від того, чи заявив позивач вимогу щодо оскарження таких договорів [11].

Наведене наочно демонструє, що дискреційні повноваження суду щодо відмови у відкритті провадження у зв'язку з порушенням правил юрисдикції є, перш за все, проявом внутрішнього інтелектуального аналізу, оцінки й тлумачення конкретним суддею певних процесуальних правил розподілу спорів між юрисдикціями, що в результаті породжує потенційну загрозу для реалізації конкретною особою права на справедливий судовий розгляд. Внутрішня розсудливість суддів, застосування загальноприйнятих і загальновідомих законів логіки, додержання норм процесуального закону не є достатньою гарантією прийняття правильного висновку про юрисдикцію судової справи.

Досить поширеними є звернення до суду з позовами до Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань про відшкодування шкоди, заподіяної ушкодженням здоров'ю на виробництві або у зв'язку з професійним захворюванням. При цьому за цією категорією справ проблема розмежування предметної юрисдикції також залишається актуальною. Наприклад, Постановою від 21 травня 2018 р. у справі №428/11236/16-а [12] Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду визначив, що згідно із Законом України від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» Фонд є суб'єктом владних повноважень, наділений владними управлінськими функціями. Ураховуючи принципи, функції Фонду та зміст положень законодавства, колегія Верховного Суду дійшла висновку, що за предметним і суб'єктним складом спір у справі № 428/11236/16-а має ознаки публічно-правового спору, а отже – підлягає розгляду за правилами КАС України. Конкретизуючи свою позицію, колегія суддів Верховного Суду зауважує, що позовні вимоги стосуються відмови відповідача призначити позивачу щомісячні страхові виплати, пов'язані з втратою професійної працездатності відповідно до Закону України від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування». А відповідно до ч. 1 п. 1 ст. 19 КАС юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи у публічно-правових спорах, зокрема спорах фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи індивідуальних актів), дій чи бездіяльності, крім випадків, коли для розгляду таких спорів законом встановлено інший порядок судового провадження.

Водночас справа № 243/3505/16-ц за позовом ОСОБА_3 до відділення Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України у Калінінському районі м. Горлівки Донецької області про стягнення несплаченої одноразової допомоги та щомісячних страхових виплат була розглянута в порядку цивільного судочинства з огляду на характер спірних правовідносин, адже Фонд не заперечував наявності заборгованості за соціальними виплатами, але посилався на наявність нормативних актів, якими тимчасово обмежуються виплати особам, що проживають на тимчасово окупованих територіях і не зареєстровані на території, підпорядкованій органам державної влади України, як внутрішньо переміщені особи. У Постанові від 20 вересня 2018 р. висловлено правову позицію, відповідно до якої Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне відступити від висновків Верховного Суду України щодо застосування норм права в подібних правовідносинах, викладених у раніше ухваленій Постанові Верховного Суду України від 12 квітня 2017 р. у справі № 6-51цс17, та погоджується з висновками судів попередніх інстанцій про те, що відсутність довідки про взяття на облік позивача як особи, яка переміщується з тимчасово окупованої території України або району АТО, не може бути підставою для невиконання позивачу страхових виплат [13]. У касаційній скарзі Фонд посилався на те, що 7 листопада 2014 р. КМУ прийняв Постанову № 595 «Деякі питання фінансування бюджетних установ, здійснення соціальних виплат населенню та надання фінансової підтримки окремим підприємствам і організаціям Донецької та Луганської областей, а також інших платежів з рахунків, відкритих в органах Казначейства», якою затверджено Тимчасовий порядок фінансування бюджетних установ, здійснення соціальних виплат населенню та надання фінансової підтримки окремим підприємствам і організаціям Донецької та Луганської областей, а також інших платежів із рахунків, відкритих в органах Казначейства (далі – Тимча-

совий порядок). Згідно з п. 2 Тимчасового порядку (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМУ від 11 березня 2015 р. № 109 та від 8 квітня 2015 р. № 239) у населених пунктах Донецької та Луганської областей, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, видатки з Державного бюджету, бюджету Пенсійного фонду України та бюджетів інших фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування здійснюються лише після повернення згаданої території під контроль органів державної влади. А отже, Фонд має право призупинити відповідні виплати. З цієї позицією не погодився Верховний Суд, оскільки, по-перше, Постановою Окружного адміністративного суду міста Києва від 11 лютого 2015 р. у справі № 826/18826/14 п. 2 Тимчасового порядку визнано незаконним і нечинним із моменту прийняття; по-друге, встановлений постановами КМУ № 531, 637 та 595, а також Постановою Правління Фонду від 11 грудня 2014 р. № 20 спеціальний порядок здійснення страхових виплат для осіб, які тимчасово переселилися з району проведення АТО, тобто особливості виплати матеріального забезпечення за соціальним страхуванням внутрішньо переміщеним особам, не регулюють питання щодо здійснення страхових виплат особам, які з районів проведення АТО дотепер не переселилися та продовжують проживати за своїм постійним місцем проживання на території, яка не контролюється органами державної влади; по-третє, ці підзаконні акти не є законом, тому не можуть звужувати чи скасовувати права громадян, які встановлено нормативно-правовими актами вищої юридичної сили. А Законом «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [14] та іншими законами не передбачено такої підстави для припинення соціальних виплат, як відсутність довідки про реєстрацію як внутрішньо переміщеної особи. У цій фабулі також відбувається оспорювання (оскарження) не виплати страхових сум Фондом соціального страхування, проте, на думку суду, має місце цивільно-правовий спір, який має розглядатися за правилами цивільного судочинства.

Зазначені справи за своєю сутністю є досить подібними, зокрема, з огляду на суб'єктний склад і характер спірних правовідносин. Проте суддівський розсуд і відповідні йому дискреційні повноваження дають змогу суду цілком правомірно вирішувати наведені вище справи в порядку різних видів судочинства.

Висновки. Визначення належності спорів до справ цивільної юрисдикції засноване, перш за все, на внутрішньому розсуді судді і вимагає від нього комплексного розуміння й аналізу і процесуальних, і матеріальних норм, що регулюють спірні правовідносини, оскільки предмет спору одним із перших «орієнтує» спір на певну юрисдикцію. Про це свідчить детальний аналіз судової практики у справах про визнання недійсними договорів оренди земельних ділянок, що видавалися фізичним особам для ведення фермерського господарства; у справах щодо оскарження дій нотаріусів, які діяли як державні реєстратори; у справах про оскарження рішень Фонду державного страхування.

Особливе значення задля усунення розбіжностей «ідентифікації» справ цивільної юрисдикції під час відкриття провадження у справі мають правові позиції Верховного Суду. Водночас щодо деяких категорій справ можна простежити певну непослідовність правових висновків, викладених у постановах Верховного Суду. Критерії так званої «ідентифікації» – предмет спору і суб'єктний склад – у процесі визначення належності справи до того чи іншого виду судочинства мають бути проаналізовані судом у своїй сукупності та нерозривній єдності, і жодному з критеріїв, за загальним правилом, не може віддаватися перевага. Водночас існування процесуальних правил та еталонів розмежування юрисдикцій ще не гарантує однакової процесуальної кваліфікації справи з огляду на персоніфіковану, індивідуалізовану, свідомо-вольову діяльність кожного окремого судді щодо вирішення цього питання, внаслідок чого тотожні спори потенційно можуть «потрапити» до будь-якої юрисдикції: цивільної, господарської чи адміністративної.

Список використаних джерел:

1. Мюллер В.К. Англо-русский словарь. Москва : «Русский язык», 1992. 844 с.
2. Андрианов С.Н. и др. Англо-русский юридический словарь. Москва : РУССО, 2002. 512 с.
3. Рішення Балаклійського районного суду Харківської області від 15 червня 2018 р. у справі № 610/623/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74802949>.
4. Постанова Харківського апеляційного суду від 13 грудня 2018 р. у справі № 610/623/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78731489>.
5. Шутенко О.В. Законодавчі новели ЦПК: достовірність і достатність доказів. *Вісник Національної асоціації адвокатів України*. 2018. № 6 (44). С. 23–26.

6. Про фермерське господарство : Закон України від 19 вересня 2003 р. № 973-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15>.
7. Бринцев О.В. До питання про критерії розмежування юрисдикцій. URL: <https://hr.arbitr.gov.ua/sud5023/pres-centr/publications/405127>.
8. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 4 квітня 2018 р. у справі № 817/567/16. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73408852>.
9. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 13 червня 2018 р. у справі № 803/1125/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74838888>.
10. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 17 квітня 2018 р. у справі № 815/6956/15. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73500749>.
11. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 4 вересня 2018 р. у справі № 823/2042/16. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77969515>.
12. Постанова Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 21 травня 2018 р. у справі № 428/11236/16-а. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74135481>.
13. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 20 вересня 2018 р. у справі № 243/3505/16-ц. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76812061>.
14. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>.

УДК 347.121.1 +34.05

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.2-1.15>

МАРІНІЧ Ж.С.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ СОЦІАЛЬНЕ БУТТЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Стаття присвячена виокремленню певних аспектів правової регламентації особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття поліцейського в зарубіжних країнах. На основі порівняльно-правового методу дослідження автор визначив особливості окремих аспектів правової регламентації особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття поліцейського в зарубіжних країнах. Наголошено, що шлях проголошення норм діяльності, прийняття присяги поліцейським як факт офіційного прийняття і згоди з ними не є вичерпними процедурами реформування системи правоохоронних органів України. Цей шлях потребує врахування цивілістичних механізмів розуміння та персоніфікації особистих немайнових прав у діяльності працівників поліції передусім на особистісному рівні з урахуванням їх правової регламентації як на національному, так і на зарубіжному рівнях. З'ясовано, що особистість працівника поліції як учасника цивільних правовідносин має риси, з одного боку, громадянина, а з іншого – посадової особи, представника органу державного управління, держави загалом, що реалізує правоохоронну функцію держави й у зв'язку з цим потребує створення відповідних умов для своєї діяльності, забезпечення стану належної правової захищеності. Визначено, що ефективність реалізації особистих немайнових прав, які забезпечують соціальне буття поліцейського, залежить від досконалості правової бази, що регламентує порядок та умови проходження служби в органах поліції, ефективного захисту цих прав. Наголошено, що працівникові поліції в зарубіжних країнах у службовій діяльності доводиться поступатися певною часткою своїх цивільно-правових можливостей на користь належного виконання службових обов'язків у контексті публічної безпеки та порядку. Зроблено висновок, що цивільне законодавство зарубіжних країн

© МАРІНІЧ Ж.С. – ад'юнкт кафедри цивільного права і процесу (Національна академія внутрішніх справ)